

net toen ze het mooie kunststuk overboord wilden gooien, vroeg één der werkgasten: kunnen we later de plek wel weervinden, waar de klok is neergelaten? Geen nood, zei de schout, dat kan: we zullen de plek wel merken. Hij nam een mes, sneed in het boord van het schip een flinke kerf, daar, waar de klok langs zou moeten bij den grooten duik; men liet ze buiten boord precies langs die plek, en vonden natuurlijk na den krijg de klok nimmer weer.

Zoo is het verhaal: er bestaan variaties natuurlijk: een deensch schrijver laat een hollandschen boer (de hollandsers hadden destijds nog den naam „steenrijk“ te wesen) op een trekschuit de plaats met een krijtje merken, waar zijn portemonnaie, een vette, in het water was gevallen.

Niets ernstigs, dezen keer, in mijn briefje, vind je zeker?

Maar nu komt de toepassing. Ik dacht, toen ik dat verhaal las, aan een opmerking van den bekenden amerikaanschen schrijver Heyns, je weet wel, over wien nog al eens wat te doen is. Die schreef eens over het verbond, en in verband daarmee over het subjectivisme. Hij zei toen: men moet het anker niet werpen in den bodem van het schip, doch in den rivierbodem. Niet in zijn eigen ziel (met „kenmerken“), maar in Gods belofte.

Dat is nu precies hetzelfde als de moraal van de Kampenaren, de Schildburgers, de Lalen, de Grand-Rapidsburgers, want daar schreef Heyns in de eerste plaats voor; en ik kan me niet voorstellen, dat er in Grand Rapids, of Amsterdam, of Kampen, in Apeldoorn, of Rotterdam zijn, die daartegen iets willen inbrengen.

Zoowel de klokbeveiligers van Schildburg, die van de zee hun safe wilden maken, als die andere domme lieden, die het anker uitwerpen in den bodem van hun eigen schip, weten niet, dat zich „oriënteren“ gebeuren moet naar een vast punt. Oriëntatie, daar hoor je tegenwoordig erg veel van. In de dagen van dr. J. G. Geelkerken was het de vaste gewoonte, mekaar te vertellen, dat we een nieuwe oriëntatie noodig hadden. Dat woord betekende in de pers van die dagen niet veel anders, dan dat je „thuis“ moest zijn vooral in andere huizen dan je eigen woning. En dat je een nieuwe, een her-oriëntatie zoeken moest, om je uitgangspunt elders te zoeken, dan waar het eerst was. Maar vaak werd vergeten, dat „oriëntatie“ komt van „orient“, het oosten. Dat is een vaste richting; als men een kerk bouwt met het koor naar het oosten, weet men, dat al die kathedralen naar één richting wijzen. Als een schipper op zee de positie van zijn schip bepalen wil, moet hij niet naar een of andere mistbank, of naar een drijvende ijsberg zijn plaats berekenen, want dat zijn beweeglijke dingen, evenals zijn schip beweeglijk is; hij moet de vaste poolster zoeken. Ten minste, als ik het niet mis heb, want ik ben maar een jager (venator,) maar geen schipper. En wil hij zijn schuit vastleggen, dan moet hij een vast punt hebben op een vasten bodem: een ankerplaats in den rivierbodem, of een paal aan den wal. Zoo hadden die Schildburgers zich georiënteerd in het schip, maar niet naar een vast punt buiten het schip.

Amice, zouden we niet een beetje vaker aan die Schildburgers mogen denken? Ze konden hun klok niet weervinden, want ze waren hun plaatsbepaling kwijt, of liever: ze hadden er nooit aan gedacht. We hebben enkele weken geleden tot twee keer gekeurd over Thijs Booy: ik vind zijn boek zoo iets als een Schildburger uit: tegen alle mogelijke vijanden wil hij de kerkklokken en andere kerkschatten beveiligen. Maar als je vraagt: waar ligt nu het depositum van de kerk?, en hoe staat het met de plaatsbepaling? dan krijg je een opstapper, want die vraag is uitgegaan van een antibarthaanschen kijk op de mogelijkheid van plaatsbepaling: en Thijs Booy vindt, dat Barth mishandeld wordt door wie zulke vragen stellen. Hij heeft een flinke kerf in de scheepswand gegeven: daar en daar begint operatie Zoo-en-Zus. Maar zijn schip drijft verder; de oriëntatie is naar binnen, niet naar buiten, niet naar het vaste punt.

Ik geloof, dat boeken als dat van Thijs Booy symptomatisch zijn voor onzen tijd. En dat de Lalen, Schildburgers, Kampers zeer in trek zijn. Niet in hun blecht, maar in hun dwaasheid.

Een kaart van je schip, niet van de zee; parallel verschijnsel is: verschrikkelijk veel verstand van „de ziel“ (en erg veel kerven gezet door psychiateren, freudlaan of wat anders, in zieleits die op drift geslagen zijn); maar een radicaal afwezig zijn van zelfs eenig „begrip“ voor een wereld-beschouwing, een vaste belydenis aangaande hemel en aarde; daarentegen een haast schamper lachen, als je spreekt van oriëntatie op de vaste punten in het heelal, in kaart gebracht door God in het Woord der openbaring.

Zielebeelden, nauwkeurig, meneer: met een Leica, merk Oedipus, geven ze een foto van je ziel, en maken ze scherpe opnamen van je „Operatie-klokbeveiliging“: daar stond jij en hier stond ik, en ginds hing de kabel, en daar heb je de kerf. Keurige vergroting, naar wensch. Maar wereldbeelden? Dogmatiek? Kennis van God-in-verhouding-tot-de-wereld?, ho maar. Niet noodig: zielebeelden zijn wat anders dan wereldbeelden.

Je kunt de situatie tegenwoordig zóó teekenen: Als je een kerf in je zielechuit hebt, en dat ding laat zien, dan zeggen ze: jonge, jonge, wat een kerel. Multatuli. Hij heit veel deurstaan, schipper. Kijk, daar is te aan 't hyschen geweest: een, twee, drie, haal op je heil, en zóó trok dat touw, en de zware klok ging recht van boord, en hij heeft gezweet, nee, maar, wat een werker....

Maar als je zegt: zouden we geen baken-in-zee zetten, dan zeggen ze: wat een dwaas, dat klinkt zoo naar ouderlingen en dommees, naar antibarthaansche lui, die Alles willen weten; laat den éénen Schildburger maar lallen.

Neem de Hervormde Kerk tegenwoordig. Ze weten allemaal: een reuze kerf in het schip; klok 1816 overboord.

Maar geen mensch weet nu meer, waar hij is, waar hij aan toe is. Want het nederlandsch van de huidige barthianen kan niemand lezen. Bovendien heeft het de strekking: oriëntatie als een dwaasheid te brandmerken.

Nu, denk er eens over, en neem een schildburgsche spreuk aan: lever een baken in zee, dan een kerf in je schuit. Denk er aan, dat in jouw leven twee keer ge-

GRONINGER Brieven

Amice frater,

Het blijft onze taak, onze Heiland heeft het Zijn kinderen gezegd, de teekenen der tijden, dus ook van onzen tijd, te verstaan.

Daartoe is geen geleerdheid noodig. De eerste voorwaarde is, dat wij ons zelf kennen in het licht van Schrift en belijdenis. De tweede, dat wij nauwlettend lezen en ter harte nemen wat het Woord Gods ons zegt van den gang der historie. De eenvoudige, geloovige Bijbellezer ziet de dingen van dezen dag dan beter dan alle humanistische en socialistische grootheden tusaam.

Leven wij zoo, dan zien wij duidelijk den rampzaligen weg, waarin ook ons volk wordt geleid.

Ik sprak van humanisten en socialisten. Zij zijn feitelijk nog niet anders dan hun vaders in de vorige eeuw. Zij blijven gelooven in den vooruitgang. Het zal mogelijk zijn hier op aarde een paradijs te scheppen.

Ik breng maar in herinnering den slotzin van het oorspronkelijk Atlantisch pact: de volken bevrijd van vrees en gebrek. Of wijs op de gedachte, dat men den vrede voor altijd zal kunnen vestigen.

En nu moeten wij eens goed nagaan, wat er wezenlijk gebeurt en wat wij allen dag vreezen.

Het is misschien wel hierom, dat Velsens burgemeester in zijn jongste nieuwjaarsrede heeft gezegd, dat middelmatigheid en halfslachtigheid thans zetelen op het gestoelte der eere.

Velsens gemeenteraad is gelukkig nu uit den brand. Want hij heeft een motie aanvaard, waarin van den burgemeester werd geëischt dat hij die verklaring zou terugnemen. Hij heeft zulks ook gedaan en nu is er althans op die kleine plek geen middelmatigheid of halfslachtigheid. Men kan wat doen tegenwoordig per motie.

En de vooruitgang blijft derhalve vaststaan. In elk geval zijn er in ons volk groepen, die een „levenspel“ hebben bereikt, waarvan zij nu eenmaal geen afstand willen doen.

Als het niet anders kan moeten anderen daar maar voor bloeden.

Nu is het echter opmerkelijk, dat vele wijzen en, naar zij ook verklaren, kenners der historie, zeer sceptisch kwamen te staan ten opzichte van den vooruitgang.

De een zegt: wij leven in voortdurende vrees.

Een ander: onze vooruitgang bestaat feitelijk alleen hierin, dat wij steeds meer middelen ontdekken, om alles te vernielen.

Een derde: wij moeten maar aannemen, dat de menschheid nog in haar kinderschoenen staat, hoewel dan ook de kans groot is, dat deze baby in de wieg wordt gesmoord.

Heel merkwaardig is het getuigenis van den bekenden socialistischen historicus, Romein, een zonder twijfel zeer bekwaam geleerde.

Hij vertelt in het moderne tijdschrift: „De Nieuwe Stem“ van „theoretische beschouwingen over den vooruitgang van den tijd“.

Hij zegt: er is in de geschiedenis geen terug. Er is alleen maar verder. Vooruitgang? Dat is de vraag. Voortgang dat is zeker.

Het leven der menschheid is een hachelijk avontuur, en het zal steeds hachelijker worden, en de zucht om het bestaan veilig te stellen — de vakverenigingsleiders mogen het voor gezegd houden — is misschien niet de minst werkzame factor in dat proces van den vooruitgang, dat het leven in feite steeds onveiliger maakt.

Ik vermoed, dat minister Drees dit met hem eens is. Maar — ja, wat zal hij?

Onze bewustmaking, zoo gaat prof. Romein voort, dus, dat wij het proces begrijpen, is op zichzelf niet voldoende om de gevaren te verminderen. Toch zal die bewustwording toenemen. Maar ook dan blijft gelden dat dit bewustzijn op zichzelf nog nooit iets heeft bereikt.

Wat moet er dan gebeuren?

Wat mij betreft, dus verklaart hij, althans dit, dat wij den voortgang, het feit, scherp scheiden van den vooruitgang.

Ja, dat zal wel moeten. Ik wees er reeds in den vorigen brief op, dat men erkent: het resultaat van ons werken staat veelal vlak tegenover het ideaal, dat wij wilden bereiken. Daar schijnt, dus zegt men dan, nog altijd een verborgen wet te zijn, die ons in onze fantasie over den vooruitgang tegenstaat.

Dr. Kuyper placht in zulk geval tegen de mannen van den voortgang te zeggen: gij rekent niet met een sterken vennoot: de zonde.

En er is meer waarmede de mensch dan niet rekent. Het is de Drieënnige God, Die de historie regeert.

Maar ik volg nu verder het betoog van prof. Romein. Hij zegt: wij moeten geen realist zijn, d.w.z. dat wij zouden meenen: zooals het nu eenmaal is, zoo is het goed. Wij moeten in onze concrete situatie het ideaal voor oogen houden.

zegt wordt: het vaste punt buiten onszelf zoeken. In het doopsformulier, slot van de eerste perikoop. En in het avondmaalsformulier: 9e perikoop.

Tot ziens:

t. t. ADOLPHUS VENATOR.

En als wij zulks doen, dan zullen wij misschien — misschien dus nog — in staat zijn op den duur het demonisch proces van den voortgang tegen te houden.

Het is bekend, dat de menschen, die niet gelooven, dat de duivelen bestaan, graag spreken van demonisch; demonische krachten. Zij wijzen die dan gaarne ver buiten zich zelve aan. Demonisch, dat was de nationaal socialist. Dat is nu de communist. Al de anderen zijn idealist; zij houden aan het ideaal, dat de mensch in wezen goed is, en zichzelf in eigen kracht een kostelijk levenshuis hier op aarde bouwen kan, met niet dan vrede, soms zelfs „christelijken vrede“, vast.

Prof. Romein meent, dat men misschien, door het vasthouden aan zulk ideaal, het demonische zal kunnen beheerschen. D.w.z. in zooverre, dat men de positieve pool versterkt en de negatieve neutraliseert.

Zeker is dat niet. Maar dit staat voor hem vast, dat, als hij zijn ideaal moet laten varen of verzaken, de wereld aan de blinde krachten van den voortgang wordt overgelaten, zoodat het einde een onvoorstelbare catastrofe zal zijn en het leven terugkeert tot het „woest en ledig“, zooals het in den beginne was.

Er moet naar zijn meening nu deemoed zijn en kracht van verbeelding, een exacte verbeelding, waarvau Goethe reeds sprak: moed en verbeelding, die kunnen voeren tot de volledige ontplooiing van de onuitputtelijke mogelijkheden, die met het historisch menschzijn in zijn oneindige menschwording zijn gegeven.

Hieruit blijkt, dat men dus precies dezelfde bleef, die men in de revolutionaire achttiende en negentiende eeuw was. Wat zal men ook anders?

Ik verbaas mij daar heelemaal niet over. Er is alleen reden tot verbazing over het feit, dat menschen, die zeggen het Woord Gods te aanvaarden, met de idealen door prof. Romein genoemd, praktisch en exact kunnen meegaan. Men moet, dunkt mij, al een heel elegant christen zijn, om niet te begrijpen, dat Groen van Prinsterer het goed zag, toen hij zeide, dat Europa, voortgaande op den weg der revolutie, straks met allerlei luchtspiegeling voor oogen, den afgrond eener revolutie tegemoet gaat, waarbij die van 1789 nog slechts kinderspel was.

Wij hebben trouwens in het nationaal socialisme al heel wat anders beleefd, en zien door het communisme ook reeds heel wat anders aandurven. Er is eenige verandering gekomen, maar die maakt de zaak heel wat erger.

In de vorige eeuw geloofde de mensch in zijn rede. Men was rationalist. De rede, het verstand van den mensch, en dan vooral het hogere verstand van den wijze, zou alles leeren doorzien en alles goed maken in voortdurende vooruitgang. Daar kon wel eens een storing komen, als b.v. een wereldoorlog, maar daarna werd de zekerheid nog groter. Dan zou het zijn: dit nooit weer. Zoo beleefden de menschen het in 1815, daarna in 1918 en nu weer in 1945.

Wij blijven voortgaan, wij bouwen op de rechten van den mensch, wij bevrijden de volken van vrees en gebrek.

Thans is dit geloof in die schoone rede gebroken. Men spreekt nu van irrationalisme, dat nog steeds aan kracht wint.

Wat is dat eigenlijk? Feitelijk niets anders dan mystiek.

Deze mystiek, die wonderlijke beweging van het natuurlijke menschenhart, was ook in de Fransche revolutie, in de achttiende eeuw zeker niet afwezig. Zij blijft den natuurlijke mensch steeds heel dicht bij. Geen wonder ook, want hierin spreekt de zondeval het sterkst; het geloof in de leugen des satans: gij zult als God zijn.

Men was in de dagen dier revolutie zeer bewogen. Grootte bewogenheid, die de oproerige scharen in even groote emotie zette, als ook de godsdienstige mystiek dit vermog. Er werd veel gewoond in die dagen, en men was buitengemeen gevoelig, wat niet verhinderde, dat men, als de oogen droog waren, met groote ongewoelheid het werk der guillotine aanzag. Wat weer bevestigde de waarheid, dat deze mystiek den mensch hard maakt als een steen.

Maar de „goddelijke“ rede van den mensch stond dan toch op den voorgrond en regeerde de vorige eeuw met haar ideaal van den voortgang.

Wij zien, dat de menschen dit ideaal niet willen loslaten. Zij zeggen: als wij dat moesten doen, wat werd er dan van ons?

Maar nu grondt men zich dan niet op de rede, maar op de diepe gevoelens, die in het onderbewuste van den mensch leven. Men gelooft zelfs aan het wonder. Daar kunnen mirakels gebeuren heelemaal tegen het gewoon gezond verstand van voorheen in.

Men kan dingen doen, die lijnrecht tegen elkander ingaan.

Al meer uitgeven en toch overhouden. Alle vastheid van het geld wegnemen en toch leiden tot sparen met een propaganda, die het tekort vergroot. Men kan de loonen verhoogen en toch de prijzen vastleggen en een prijsverhooging stopzetten. Men kan met geregelde tekorten werken, om over te houden, als het maar lang genoeg duurt.

Zooals die appelvrouw, van wie minister Heemskerk eens verhaalde, die op elken appel, dien zij verkocht, verloor. Haar winst zat in de menigte. Dit alles is „irrationeel“, d.w.z. het gaat tegen de rede, het „gezond verstand“ in.

De mystiek wint het van het „realisme“, zooals prof. Romein het zegt: zij overheerscht het verstand. Maar een tegenstelling is hier niet.

Wan
neerd
Denke
Barth
eigen
van v
dat h
schen
teerde,
Hier
komst.
van zi
pen. H
was.
„alles
Deze
van vi
ondan
zelfde
Wij
reldge
Met

We
vestigd
de niet
meensc
gaande
mer in
baar a

W
De
weest
stellin
ik als
op W
grote
vrijst
dreche
Ma
eensig
gen v
De
blijck
lende
een
He
later
hebbes
uit de

De
schoon
dacht
te di
weer
een m
kunne
predik
over
Grave
Was
De
is eer
Ik de
noems
niet-g

Er
Kerk
door
De
een u
Hes
unieu
langa
nen v
wijst
de be
wond
inslas
verkr
kant
waar
gevoe
wend
ook e
predik
Was
gege
groep
een g
willer
Of

We
Als de
vrag
aan d
synodo
den be
niets,
alles in
Maar
ook de
willen
Een
doch v